

משום מלאכה אחת (מרכבת המשנה חעלמא שבת י, יד, וכע"ז בחזו"א שביעית יח, א).

אחת משום קוצר, שהמחשבה לעצים נותנת לזמירה חשיבות של קצירה, אבל בלא מחשבה לעצים, אין הזמירה נחשבת לקצירה כלל, וזהו פטור מוסכם לדעת הכל, ואינו שייך למחלוקת התנאים בדין מלאכה שאינה צריכה לגופה (תוס' ד"ה וצריך), ומצינו כמה מלאכות מעין אלו, שהכוונה מחשיבה את המעשה למלאכה, והיינו בפעולות מסוימות שאין דרך בני אדם להתעסק בהן לשם אותה התכלית של המלאכה, והמחשבה היא זו שנותנת לפעולה חשיבות של מלאכה (קהלות יעקב שבת לו).

האי מאן דקטל אספסגא וכו' משום קוצר, ואף שאינו צריך לאספסגא, מעשה חיתוך של ירקות ועשבים העומדים למאכל בהמה נחשב למלאכת קצירה גם בלא כוונה מיוחדת לכך [וכן לענין חותך סילקא דלהלן בגמ']. ואינו דומה לזומר, שסתם חיתוך עצים לא נחשב קצירה, בלא מחשבה מיוחדת (נשמת אדם שבת יא, ב). ■ להלכה, הזומר וצריך לעצים, וכן הקוצר זרע שקצירתו מצמחת אותו ומגדלתו, חייב שתי חטאות (רמב"ם שבת כד, ד).

והחורש. גדר מלאכת חורש, ריכוך הקרקע והכשרתה לזריעה, וכן הכנסת אדמה רפויה וטובה לזריעה למקום שנועד לכך [וכמו שמצינו להלן בסותם גומא בשדה] (רש"י ואגלי טל חורש ס"ק ט בדעתו), ויש סוברים שגדר המלאכה, יפוי הקרקע על ידי הכנתה לזריעה באופנים שונים המייפים אותה, ואפילו בפעולות כמו הוצאת אבנים ממנה וכדומה (רבינו חננאל ורמב"ם ואגלי טל שם, בדעתם).

בבית, ובכל מקום העומד לדירה או להילוך בני אדם, כחצר מבוי ורחוב העיר (אגלי טל חורש ס"ק טז), ויש סוברים שאף המתקן שדה שלא למטרת זריעה, חייב משום בונה (פני יהושע ד"ה מכדי).

בשדה, ובכל מקום הראוי לזריעה, ורוב המקומות שבעולם הם בכלל 'בית' או בכלל 'שדה' (אגלי טל שם). **חייב משום חורש**, שעיקרת הגבשושית המחוברת בקרקע, גורם להרפיית הקרקע שמסביב (אגלי טל חורש ס"ק ט, לדעת רש"י הנ"ל בגדר חורש), ויש מפרשים, שעיקרת הגבשושית מייפה את הקרקע (אגלי טל שם בדעת רבינו חננאל והרמב"ם הנ"ל בגדר חורש).

החופר גומא בשבת, בבית, שהוא מקלקל את הבית (רש"י), אבל בשדה, חפירת גומא אינה מקלקלת, אלא משיבחה את השדה (תוס' פסחים מז, ב ד"ה כתישה).

האי מקלקל הוא, וכל המקלקלים בשבת, פטורים (רש"י ביצה ח, א; רמב"ם שבת א, יז), ויש מפרשים, שאין דומה לשאר מקלקלים, שחפירת גומא שאין בה תיקון אינה בגדר מלאכה כלל, שהרי לא בנה כלום בחפירתו [ובשונוה משאר המקלקלים, שהם בכלל מלאכה אלא שאין בהם תיקון, כגון מבעיר אש בשביל לקלקל, שבפועל הבעיר אש] (תוס' ר"ד להלן קו, א; חזו"א או"ח נא, טז). ■ להלכה, המשוה גומות, בשדה חייב משום חורש, ובבית חייב משום בונה, וכן לא יפוי קרקע הוא תולדת חורש (משנ"ב שלז, הקדמה), החופר גומא ואין צריך אלא לעפרה, פטור (משנ"ב רג, ג).

הקוצר הנוצר וכו' כגון מלאכה אחת, וכולן בכלל האב מלאכה של קוצר, שעיקרו הוא לעקור דבר מגידולו (רמב"ם שבת ז, ד; אגלי טל קצירה ס"ק א, בדעת רש"י). ויש מפרשים, שהאב מלאכה הוא רק בקצירת זרעים, ואילו קטיפת פירות מהאילן נחשב תולדה (מאירי לעיל ע"א; ידאם רעד).

גמרא. בארץ ישראל קאי, דזרעי ברישא, ועדיין הזרעים מגולים, לפי שהקרקע של ארץ ישראל קשה (רש"י), ועל הנחת זרעים בקרקע עוברים משום 'מלאכת זורע' אף כשהם מגולים [אכן, חיפוי זרעים בעפר מועיל לזרעים, והמחפה זרעים בעפר, עובר אף הוא משום מלאכת זורע] (אגלי טל זורע, ס"ק ז).

והדר כרבי, וחידישה המשנה, שאף על חרישה זו חייבים משום מלאכת חורש (רש"י), שלא נטעה לומר שהחייב בחרישה הוא רק על החרישה הראשונה שמטרתה להרפות את הקרקע (פסקי ר"ד).

הזרע. גדר המלאכה, השלכת זרעים לאדמה, שבכך פועל בהם שיהיו ראויים להצמיח, ואף במקרה שיצאו הזרעים מהקרקע קודם להשרשתם, התקיימה המלאכה בעצם השלכתם באדמה (מנחת חינוך רחצ, אגלי טל זורע ס"ק ח). ויש שכתב שגדר המלאכה, במה שהזרע נקלט ונשרש באדמה מכוחו, ואף שהקליטה לא נעשית בשבת אלא בימות החול, אבל במקרה שיצאו הזרעים מהקרקע לאחר זריעתם בשבת קודם להשרשתם, נמצא שלא נקלט זרע מכוחו ולא התקיימה כלל המלאכה (רש"י לעיל ע"א).

ומצינו מלאכת 'זורע' במשכן, שהשתמשו בסממנים מגידולי קרקע להפיק מהם צבע למלאכת המשכן, ואף שבפועל לא זרעו במדבר, שאינו מקום זרע, אלא הביאו עמם סממנים מוכנים ממצרים, מכל מקום השתמשו למלאכת המשכן בצמחים הגדלים על ידי מלאכת זריעה (פני יהושע להלן עה, א). ויש שכתבו שישאל זרעו בפועל את הסממנים במדבר (נשמת אדם שבת ט, ב; מנחת חינוך לב, חורש ו).

והזומר והנוטע והמבריך והמרכיב כגון מלאכה אחת הן. שכל הפעולות הללו, עניינם להצמיח (רמב"ם שבת ז, א), וכולן מלבד זומר, בכלל האב מלאכה, ואילו זומר הוא תולדה (רש"י), שזמירה אינה מסדר הנטיעה, אלא שכאשר מתייבשים ענפים, מזמרים אותם לטובת צמיחת הענפים הטובים (אגלי טל זורע ס"ק ד), ויש שכתבו שאף 'זומר' בכלל האב מלאכה (רמב"ם שם), והיינו בזמירה שהיא מסדר הנטיעה שקוצצים במקום ידוע כדי לחזק את כח האילן (אגלי טל שם, וראה שם שלדינא אין מחלוקת בין הרש"י והרמב"ם).

אימא אף משום זורע, שאם עשה מלאכות אלו יחד עם מלאכת זורע, אינו חייב אלא חטאת אחת, שכולם ענין אחד הם (רש"י), ויש מפרשים לענין התראה, שאם התרו בו משום זורע חייב (תוס' ד"ה משום, ע"פ מהר"ם). וכמו כן הזומר בכלל מלאכות אלו, שאם זמר וזרע, אינו חייב אלא אחת, ומה שאמר רבי אחא בתחילת דבריו שזומר חייב משום 'נוטע', לא בא להבדיל את זומר משאר המלאכות, אלא נצרך רבי אחא ללמד את עיקר הדבר שמלאכת זומר נחשבת כנוטע, למרות שעושה פעולת קצירה (חפ"ה' [לבעל האורה חיים הקדוש]). ■ להלכה, הזורע זרעים בשבת, או הנוטע אילנות, או המבריך אילנות, או המרכיב, או הזומר, חייב מהתורה (רמב"ם שבת ז, ג).

זומר וצריך לעצים, שכוונתו גם להצמיח את הגפן, ולכן חייב אף משום נוטע (ראש יוסף ושפת אמת בדעת רש"י), ויש סוברים, שהכוונה שזימור מועיל בודאי לצמיחת הגפן, וגם כאשר אין כוונתו להצמיח, חייב משום נוטע כי לכך זה מועיל (תוס' מו"ק ב, ב ד"ה חייב).

חייב שתיים, שיש כאן שתי תוצאות חלוקות ושונות בתכלית, שהזמירה משיבחה את עץ הגפן, והקצירה היא בעצים שתולש, ובשונוה מהעושה שתי מלאכות שעניינם אחד, שאינו חייב אלא